

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 14^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΠΟΥΛΙΤΣΑ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΠΛΗΡΩΣΙΣ ΕΔΡΑΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

Μετά πρότασιν τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἀποφασίζεται ἡ πλήρωσις μιᾶς ἔδρας Ἀντεπιστέλλοντος Μέλους ἐκ τῶν διακρινομένων Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εἰδικῶς δ' ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΜΕΤΑΛΛΙΩΝ

1. Μετὰ πρότασιν τῆς Τάξεως τῶν Ἡθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἀποφασίζεται ἡ ἀπονομή: α) τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν ἡρωικῶς μαχόμενον Ἑλληνικὸν Κυπριακὸν Λαόν· β) μεταθανατίως τοῦ ἀργυροῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν Ἀναστάσιον Κ. Π. Σταμούλην.

2. Μετὰ πρότασιν τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἀποφασίζεται ἡ ἀπονομή τοῦ ἀργυροῦ μεταλλίου εἰς τὸν ἀμερικανὸν λογοτέχνην *William Faulkner*.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Νέαι μελέται περὶ κατακτήσεων τῶν Τούρκων.

Ὁ κ. Ἄμαντος ἀνέφερε περὶ νέων μελετῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς κατακτήσεις τῶν Τούρκων καὶ εἶπε περὶ τούτων τὰ ἑξῆς:

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐδημοσιεύθησαν πολλαὶ μελέται περὶ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ὁμιλήσω περὶ τινῶν ἐξ αὐτῶν καὶ περὶ ἰδικῆς μου σχετικῆς μελέτης.

Τὸ 1955 ἐδημοσίευσά τὸ πρῶτον μέρος μελέτης ὑπὸ τὸν τίτλον «Σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1821». Πρώτην φορὰν ἐδημοσιεύθη παρ' ἡμῖν μελέτη περὶ τῶν κατακτήσεων ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρώτων ἑλληνικῶν τοῦλάχιστον πηγῶν (ὄχι τουρκικῶν καὶ ἄλλων ξένων) καὶ τῆς διεθνοῦς βιβλιογραφίας. Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἐξήν-

τλησα τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν, αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ πάντως ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰ κυριώτατα βοθηθήματα, ἐχρησιμοποίησα δὲ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς ἀποσπάσματα χαρακτηριστικὰ γεγονότων καὶ προσώπων, ὥστε νὰ ἔχη ὁ ἀναγνώστης πρόχειρον τὴν φωνὴν τῆς ἐποχῆς.

Ἔτσι ἡ μελέτη μου δὲν ἔχει τὰ πολλὰ σφάλματα τῶν παλαιότερων ἀμαρτύρων ἱστορικῶν βιβλίων, χαρακτηρίζει ἀκριβέστερον γεγονότα καὶ πρόσωπα καὶ εἶναι ἐπομένως χρήσιμον βιβλίον διὰ τὴν ἔρευναν.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν βυζαντινῶν πηγῶν ἐρμηνεύει εὐκόλα πῶς μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ τοῦ Διογένοϋ εἰς τὸ Ματζικέρτ τῆς Ἀρμενίας τὸ 1071 μ.Χ. ἔφθασαν οἱ Σελτσούκοι Τοῦρκοι εἰς διάστημα δέκα ἐτῶν εἰς τὴν Βιθυνίαν καὶ κατέστησαν τὴν Νίκαιαν πρωτεύουσάν των. Τὰ πρόσωπα χαρακτηρίζονται καλύτερον, πρόσωπα δὲ ὀλιγώτερον γνωστὰ ἀναγνωρίζονται ὡς ἐθνικοὶ ἄνδρες μεγάλης ἀξίας, ὅπως π.χ. ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας Θεόκλητος, ὀναύαρχος Ἀλέξιος Φιλανθρωπινὸς καὶ ἄλλοι.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰκονίζεται ζωηρότατα, παλαιότερον μὲν ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων Σκυλίτση καὶ Ἀτταλειάτῃ (καταστροφαὶ Σελτσούκων), ἔπειτα δὲ ἀπὸ τὸν Νικηφόρον Γρηγοράν καὶ τὸν Παχυμέρη (καταστροφαὶ Ὀθωμανῶν Τούρκων). Ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἤρχισεν ἡ φυγὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους, κατὰ τὸν αἰῶνα δὲ τοῦτον ἤρχισαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων εἰς τὸ Αἴγαϊον. Ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἀγωνιᾷ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Νομίζω ὅτι δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι τὸ βιβλίον μου εἰκονίζει ἀκριβέστερον καὶ ζωηρότερον παντὸς ἄλλου τὴν καταστροφὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ εὐκολύνει τοὺς νεωτέρους ἐρευνητὰς νὰ συνεχίσουν τὴν ἔρευναν.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἰδικήν μου μελέτην ἐξεδόθη εἰς τὸ περιοδικὸν Byzantinoslavica (τ. 17, 2, 1956, σ. 220-275) ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἱστοικοῦ D. Angelov, μελέτη περὶ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν βαλκανικῶν Λαῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὁ Βούλγαρος ἱστορικὸς ἐξετάζει τὰς κατακτήσεις ὄχι τῶν Σελτσούκων, ἀλλὰ μόνον τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, συντόμως μὲν τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπ' αὐτῶν, ἐκτενέστερον δὲ τὰς καταστροφὰς ποὺ ἐπέφεραν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Χρησιμοποιεῖ ἑλληνικὰς καὶ σλαβικὰς, ἀλλὰ καὶ τουρκικὰς πηγὰς (ἐγὼ δὲν μετεχειρίσθην τουρκικὰς πηγὰς) καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς καταστροφὰς ποὺ ἐπέφεραν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τοὺς πληθυσμούς. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀντικρούει νεωτέρους Τούρκους ἱστορικοὺς, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἔφεραν πολιτισμὸν, ὄχι καταστροφάς.

Ἡ μελέτη τοῦ Angelon εἶναι ἀντικειμενικὴ καὶ ἀκριβής, δι' Ἑλληνας ἀναγνώστας δὲν παρέχει τὰ μέσα ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ γραφόμενα τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, ὅσα παρέχει ἡ ἰδική μου μελέτη.

Καὶ ἄλλος Βούλγαρος συγγραφεὺς, ὁ Duicev, ἔγραψεν εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν (Byzantinoslavica τ. 17, 2. 1956) περὶ τῶν ἀπηχίσεων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν σλαβικὴν φιλολογίαν, ἰδίως εἰς τὴν Ρωσικὴν. Εἰς τὴν Ρωσικὴν μετεφράσθη ὁ θροῆνος τοῦ λογίου Ἰωάννου Εὐγενικοῦ, (NE, 5, 219) ἀδελφοῦ τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ, ἐγράφησαν δὲ καὶ ἄλλα ἔργα περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία δὲν ἐθροηνήθη μόνον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαούς.

Περίεργον κείμενον τουρκικὸν ἐδημοσιεύθη τελευταῖον εἰς σειρὰν ἐκδόσεων, τὰς ὁποίας διευθύνει ὁ καθηγητὴς Lemerle. Τὸ κείμενον ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ «Umur Pacha», τοῦ «Ἄμουρ» τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, ὁ ὁποῖος εἶχε συνδεθῆ διὰ φιλίας μὲ τὸν Ἰωάννην Κατακουζηνὸν καὶ τὸν εἶχε βοηθήσει εἰς τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας τῆς ἐποχῆς. Ὁ Ἄμουρ εἶχεν ὀργανώσει στόλον τριακοσίων πλοίων μὲ πληρώματα κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανικά, ἐλυμαίνετο τὸ Αἴγαῖον καὶ ἐνήργησε πρῶτος ἐκ τῶν Τούρκων πειρατικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Θράκην. Ὁ Ἄμουρ (1309-1348) ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν μόλις 40 ἐτῶν, ὁ βραχὺς δὲ βίος του ἀλλὰ τόσο καταστρεπτικὸς διὰ τὸν ἑλληνισμόν ὑποδεικνύει ὅτι, ἂν ἔζη περισσότερον, θὰ κατελάμβανεν ἴσως αὐτὸς τόσο ἐνωρὶς τὴν Θράκην. Τὸ νέον κείμενον τὸ δημοσιευθὲν τελευταῖον περὶ τοῦ Ἄμουρ μᾶς παρέχει διαφόρους λεπτομερείας περὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ ἔργου του.

Κείμενα τουρκικὰ παλαιὰ ἤρχισαν νὰ δημοσιεύουν τελευταίως καὶ οἱ Τούρκοι εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία. Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ παρακολουθῶμεν· δὲν ἔχομεν ἀκόμη τουρκολόγους ἐπιστήμονας. Δὲν εἶναι βέβαια ὅλοι αἱ τουρκικαὶ ἐκδόσεις αὐστηρῶς ἐπιστημονικαί.

Ἄς μοι ἐπιτραπῆ νὰ εἴπω ὀλίγας λέξεις περὶ πανηγυρικοῦ τόμου ἐξ ἀφορμῆς τῆς πεντακοσιοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ τόμος ἐξεδόθη τουρκιστὶ καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον *La Turquie moderne* (1953), ἀλλὰ δὲν ἀπηλλάγη ἀκόμη τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πνεύματος. Περιέχει εἰκόνας ὄλων σχεδὸν τῶν σουλτάνων, τῶν ὁποίων ἐξυμνεῖ τὰς κατακτήσεις. Ἔχει συγκεντρώσει ἄνω τῶν δεκαπέντε εἰκόνων τοῦ Μεχμέτ τοῦ κατακτητοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν ὁμοιάζουν πρὸς ἀλλήλας. Ἐκ πρώτης ὄψεως γεννῶνται ἀμφιβολαὶ περὶ τῆς γησιότητος μερικῶν ἐξ αὐτῶν. Ἐνα χρήσιμον κατάλογον ἀνωτάτων ὑπαλλήλων Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους παραθέτει ὁ Ἑλλήν ἱστορικὸς συνεργάτης τοῦ πανη-

γυρικοῦ τόμου κ. Βλαδίμηρος Μερμίρογλου, ὅστις γνωρίζει ἄριστα τὴν τουρκικὴν καὶ χρησιμοποιοεῖ καὶ τὰ τουρκικὰ ἀρχεῖα.

Ἡ τουρκικὴ ἱστοριογραφία δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὴν δέουσαν ἀντικειμενικότητα, ἀλλ' ἡ ὀργάνωσις τουρκικῶν ἀρχείων καὶ βιβλιοθηκῶν ἀποτελεῖ καλὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν μέλλουσαν πρόοδον, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν Ἑλλάδι.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ.—Ἐγγραφα περὶ Κοραῆ, ὑπὸ Πολυχρ. Ἐνεπεκίδου. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ἀμάντου.

Ὁ ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης κ. Π. Ἐνεπεκίδης κατῴρθωσε νὰ εὔρη διάφορα περὶ Κοραῆ ἔγγραφα μετὰ κοπιαστικὰς ἐρεῦνας εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ νεκροταφείου Mont-Parnasse τῶν Παρισίων, εἰς τὸ Δημαρχεῖον τῆς περιφερείας Rue Madame, ὅπου κατῴκει ὁ Κοραῆς, καὶ εἰς τὸ συμβολαιογραφεῖον, ὅπου οὗτος εἶχε καταθέσει τὴν διαθήκην του (1826) καὶ ἄλλα ἔγγραφα. Οὕτως ἔγραψε κατάλογον τῶν ἐπίπλων τοῦ σπιτιοῦ του καὶ κατάλογον τῶν βιβλίων του, ὅπως κατήρτισαν αὐτοὺς οἱ Χίτοι νέοι Φίλιππος Φουρναράκης, Κωνσταντῖνος Θεοδώρου Ράλλης καὶ Στέφανος Γαλάτης μετὰ Γάλλων ἀρμοδίων. Μετὰ τὰ ἔγγραφα περὶ Κοραῆ παραθέτει ὁ κ. Ἐνεπεκίδης ἐπιστολὴν ἀνέκδοτον τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου τοῦ Κοραῆ διδασκάλου Ἀδαμαντίου Ρυσίου πρὸς τὸν λόγιον Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην καὶ τούτου ἐπιστολὴν ἀνέκδοτον πρὸς τὸν Ρύσιον. Ἐπίσης παραθέτει σημείωμα περὶ τοῦ Δημητρίου Λώτου, ἥτοι τοῦ πρωτοψάλτου τῆς Σμύρνης, ὅστις τόσῃν ἀφοσίωσιν καὶ φιλίαν εἶχε πρὸς τὸν Κοραῆν.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δίδουν λεπτομερειακὰς πληροφορίας περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Κοραῆ, περὶ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης του, περὶ τῆς καταστάσεως τῆς κατοικίας του.

Ἡ βιβλιοθήκη του δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν ἐνδιαφερόντων του· ὁ Κοραῆς δὲν ἀνεγίνωσκε μόνον φιλολογικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὸς εἶδους, ἱατρικὰ φιλοσοφικά, περιηγήσεις κλπ.

Τὰ συγκεντρωθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ἐνεπεκίδου ἔγγραφα μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων ἀποτελοῦν 80 σελίδας. Νομίζω ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα θὰ ἠδύναντο νὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὰς Πραγματείας τῆς Ἀκαδημίας, ἢ ὁποία ἡσχολήθη τόσον πολὺ μετὰ τὸ ἔργον τοῦ Κοραῆ. Ἄς ἐξετασθοῦν κατὰ τὸν Κανονισμόν.